

A veneziai kiállítás

Írta: Vaszary János

Venezia, május.

A művészetek legklasszikusabb földjére újból meghívót kaptunk. Az örökzöld árnyas homálya, lilaszín hegyek, a nap tűzében szikrázó fehér márványok, dómok, kupolák, színes, pillangószerű vitorlák — és egy nép jut eszünkbe, melynek őseit Augusztusnak, Horatiusnak, Szt. Ferencnek, Giottonak, Rafaelnek, Medicinek hívták. Hogy a szépségeknél minő pazar kinései és pompáját szórta a nép évszázadokon keresztül Európa nemzetei közé — az Isten a megmondhatója. A római Fontana di Trevi obulusza, melyet a visszatérés reményével dob bele mindenki a zúgó vizesésbe — tulajdonképpen az olasz szépség hívása.

Mi, akik az új formaszépség eljövételét hisszük és munkáljuk — a görög művészet után már a renesszánsban is a megújulás nagyszerű példáját láttuk. Megtanultuk hinni a nagy olasz példában, hogy a szép, melynek nélkülözhetetlensége lelkünk integrans részét képezi — lényegében ugyanaz — ha a forma változik is.

Aki pedig a szépművészetek kiállításának ünnepségeit látta és átélte Veneziában: a gobelinokkal és zászlokkal feldíszított palatákat, a pazar, középkori gondolatok, baldachinos csónakokat, az érdeklődők tömegeit, a Morosini fogadóit, a Fenice Theatre paréját — a művészetek fejedelmi megtisztelését: az bizalmat és hitet meríthet az olasz földről, hol a művészet virágos kertjét ma is úgy ápolják és kívánják, mint Veronese és Tizian korában.

*

Az óriások csendes nyugalomával néznek farkasszemet a Lützow, Monte Sarmiento és Polonia óceánjárók a veneziai kikötő zöld hullámaiban. A város örökség háttere, mint csodás kulisszák irrealitása — Salute, S. Marco, Giorgio — értetlenül, sok évszázados göggel állják a mammut géphajók díszharmonikus jelenlétét.

Ha a Giardini Publici üveges pavillonjait végigjárjuk, részben ugyanily izgatott szembeállításra bukkanunk. A nyugodt, kiegyensúlyozott akadémikus formákat megbontják a modern ember nyugtalan kísérletei, melyek egy új művészlámpa alapkövetélete körül folynak. A kifüggesztett képek egyenletes sorfala megintott.

A veneziai biennale kiállítás új probléma felvetésével fiatalító mütétnek szándékozik alávetni a már kissé petyhüdt, előregedő, ismétlődő és önmagába szerelmes, konzervatív művészetet.

Haladó, modern művészetet kívántak. Vittorio Pica után — Antonio Maraini.

Kezdetben a megújulást, mint általános és egységes benyomást próbálták az egész nagy csarnokban keresztülvinni; ez a szándék az első kísérletre azért nem sikerülhetett, mert oly óriási, kvalitatív tömegtermelés, melyre például a nagy olasz palotának szüksége van befogadóképességénél fogva, — kétvétenként nem produkálható. A kiválasztott és meghívott modern művek mellett tehát bemutatották a múlt század művészetét is. Mindemellett az eredeti modern hangsúlyú szándékot örömmel üdvözljük mint ennek a művészetnek el nem vitatható erejét és sürgető jelenlétét.

Természetesen az olasz csarnokban nagy átalakítások is történtek. Színházi szceneriák bemutatására fülkékben kis színpadokat helyeztek el, — oldalt egy kis szalont konstruáltak ezüst falakkal, festéssel és egészen újszerű bútorzattal stb. Valószínű, hogy állandó probléma marad az olaszok számára a nagy kiállítási férőhely — a külföldiek számára pedig a kis pavillonok.

Az olasz kiállítás tehát retrospektív is. Ha végigjárjuk a szinte végeláthatatlan, hatalmas termeket, egy irigylésreméltó nép óriási területeken való tevékenykedésével találkozunk. Az akadémikusoktól a novecentistákig és futuristákig az olasz kezdeményezés és teljesítmény olyannyira érdekes, hogy éreztetni képes individuális mozgását, mely sokszor a kontinens módszerétől és megállapításától teljesen elüt és független. A futuristák többfelé vannak elhelyezve; az ő ismert dinamikus pikúrájuk mellett (feketére festett teremben rohanó, tüzes színek) színpadi problémák megoldásával is foglalkoznak, úgy látszik, Prampolini mester vezetésével: sceno dinamica, scenografica, scenoplastica — igen figyelemreméltó eredménnyel. Tájé-tól például hatalmasan összefoglalt megoldásokat látunk (scenointensi). Pár nevet szívesen megjegyez az ember, például Casorati, Massimo Campigli, Lilioni, Breseia, Dalmonte, Gaudenzi stb. A plasztika gazdag és erős.

Nem feledkeztek meg a külföldi jelentősebb

irányok exponenseiről sem, természetesen itt leginkább a Párizsban élőkről van szó, például Foujita, Chagal, Marcussis, Lurcat. A legújabb festészetre az olaszokon kívül még itt csak a németek, hollandusok reagáltak — és leghatározottabban talán a magyarok; ez teszi kiállításunkat egységessé. A franciák pedig tulajdonképpen a modern festészet klasszikussá — jobban mondva: muzeálissá vált alakjait mutatják be.

Tehát, mint látni fogjuk, a többi nyugati kultúrnépek nem mind tartották be azt a kívánalmat, hogy a legújabb festészetet bemutassák.

A francia pavillont Masson rendezte, a Luxemburgi képtár konzervátora. A képeket valószínűleg nem ő válogatta össze — de tipikusan muzeálisan aggatta — minden meg van magyarázva, jól látható, de semmi sincs kiemelve. A modern festészet múzeuma. Kétségtelen, hogy a modern művészet közeli történelmi fejlődését — de nem hangsúlyozott rendkívüli jelentőségét akarták a franciák bemutatni. Alig van felizgató közöttük — de igen sok teljesen megfakult. Ha pár nevet feljegyzünk, mindent megértünk: Vuillard, Forain, Bonnard, Denis, Marguet, — azután Ronoult, Vlaminck, Friesz, Bourdelle — végül Utrillo. Ez a névsor mutatja az impresszionizmus útját egész a neoprimitív Utrillóig. Külön teremben mutatja be Matisse műveit: festmények, rajzok, szobrok — több ismerős a tavalyi Independentes-kiállításról. A legbenső teremben Gauguin szerepel rajzokkal, nyomatokkal, olajképekkel, faszobrokkal — egymás mellett. Bourdelle is kollektívól látható. Az első nagyteremben valószínűleg fogadja a belépőt.

Hogy miért tartották ép a franciák távol az absztrakt művészetet, melynek forrponja most is Párizs — érthetetlen; hiszen éppen ez a művészet átalakuló változataiban a legújabb és legérdekesebb. — Ez általában családást keltett.

Az angolok, mint mindig, most is megmaradtak konzervatív izoláltságukban; különben már a rendezés alatt gazdát cserélt sok kép náluk; persze angolok vásároltak. A rendezést Konody főtitkár végezte az angol bizottsággal.

A német pavillon erősen hangsúlyozza, akár a magyar, a progresszivitást. Irányok szerint csoportosították a festőket. Mint impresszionista úttörőt L. Corinthot helyezték el a nagyteremben; sajnos ez a mester így egységesen nyomasztó érzést vált ki; szürke színtelensége, széteső formái az érdeklődést nem tudják felkelteni, — csupa festék és anyag. F. Marcot, szintén mint előfutárt, gondosan összegyűjtve hozzák egy terembe: színei most is élnek és problémái sem a múlté. A gyűjteményesen bemutatott Emil Nolde képviseli a legképzesebb festészetet. — formáiban túlzó színben ragyogó, dekoratív hatásokat keres. Két kis oldalteremben a teljesen kibontakozó, erőteljes, rendkívül színes vízfestmények az impresszionizmust máig mutatják. Egy Dix-portrait és Lehbruck-bronzgyűjteménye egészítik ki ezt az erősen modern szándékú német kiállítást, melyet Erich v. Boreken múzeumi főkonzervátor rendezett.

A hollandok a rendezés által — noha tekintélyes progresszív anyag áll rendelkezésre — megvédtek a konzervatív benyomást. A nagy teremben Michelangelo-szerű reminizsziókat rajzszertűen, konvencionális formákkal, de semmi felszabadulás. A mellékteremben absztrakt festmények, — emellett nehéz, szinte szobrászi, plasztikus képek: az ember önkénytelen mozdulatot tesz, hogy szétválassza őket. Sok érdekes formai kísérlettel is találkozunk itt. Huidekopertől »Az álszentek« nagyon jó és Bendein »Cirkusz«-a. A rendezést Sluyter végezte.

Belgium anyagát a kitűnő Paul Lambotte rendezte. Világos, a franciákra emlékeztető naturalistákat hoz; egy teremben pedig kitűnő impresszionistákat. Gyűjteményesen mutatja be: Evenepoel, Jefferyst, Melleryt, Vogelst, Wagemanst. Érdekes Paul Maas arcképe és Strebbell finom, zárt formája — és egy pár jó szobor. Az egész gyűjtemény azonban inkább a múlt képe.

A spanyol nagyteremben Ortiz Echagüe kilenc darab kulisszaszerű, nagyméretű, nyers vászna függ — az utolsó esetvonásokat is most végezte rajtuk. Két éve Sorollát láttuk ugyan ezen a helyen, ugyanily feladatokkal; mintha semmit sem tudnának arról, ami érdeklődésre tarthat számot ma a festészet körül. Solana »Mater dolorosa«-ja és »Béna gyermekei« a régi jó spanyol festészetet revalálja.

A csehek rézkarcokat — rembrandti remizsziókat — és kisméretű szobrokat állítottak ki. Pár színes fajansz — de ezenkívül igazán semmi közülük az új művészethez.

»U. R. S. S., Unione delle Repubbliche Soviettiste Socialiste« címen állít ki Oroszország. A pavillon tágas és magas, mint egy orosz templom. A rendező egészen fiatal ember — nem is művész — készségesen felel minden érdeklő-

désre. Elmondja, hogy náluk minden művész izlés szabadon gyakorolható és minden irány maga dönti el életképességét; hogy Párizsban sok orosz művész dolgozik állandóan, de ezek nem orosz, hanem idegen érzésben élnek (valószínűleg az emigránsok), ám azért most májusban a franciákkal együtt kiállítást fognak rendezni Moszkvában. Ennek dacára a kiállítás az izoláltság benyomását kelti és törekvéseik nagyrészt végzetes tévedésbe ernyednek el. Erupciók és ellanygulások. Óriási, akadémikus, szovjettörténelmi képek — a győztes vezérkarral, túléletnagyságú alakokkal; majd színes, naturalisztikus, rutinos parasztképek, Maljavinra emlékeztető modorosság; vagy kezdetleges, dilettáns tájképrajzok — tömegesen. Mindezzel szemben Pimenoff gyári munkásai újszerű, teljesen modern elképzelés és Irih Har tatárparaszt szobrász monumentális, festett női feje szenzáció, egész Ázsiának szimbólikus kifejezése. Altalában a festményeken az élénk szláv színérzék fellelhető. A rendezés elképzelhetetlen naiv: a képek a falakon a plafonig lógnak, akár egy görög-orosz templom ikonosztáziója. Izlés és kvalitás, dimenzió és egyensúly nem jött tekintetbe. Ha a lendítés irányát keressük — a felelettel adó sok maradnak az oroszok.

A megnyitáskor felrepült a vörös lobogó az árbóca — a szovjetinduló azonban elmaradt.

A kiállításoknak mindig a tanulságai a legértékesebbek. A magyar kiállítás kétségtelenül összhangzó, miután csak a legújabb irányokat képviseli és így legteljesebben realizálta az olasz meghívást; progresszivitásában, midőn a nyugati nemzetek összehasonlító mérlegén áll, határozottan megállapítható, hogy: egységesen halad, közvetlenül friss és mindenekfelett színes. A jellegzetes, felfokozott kolorizmust a modern művészet váltotta ki belőlünk, mely a magyar népies viseletben és dekoratív ábrázolásaiban is megállapítható, mint faji tulajdonságunk és néplelekben gyökerező.

A magyar pavillon könnyen áttekinthető, mert a hangsúly azon volt, hogy az elágazó törekvésű anyagban az együvé tartozó képek összekerüljenek. Ez a szándék a többi pavillonokban nem mindig sikerült.

A kiállítás megszervezésénél felmerült gondolat: nem a tömeges felvonulást bemutatni, helyesnek bizonyult. Nincs külföldi pavillon, ahol ne találjunk egy-egy művészt kimerítő kollektívól: Matisse 33 művel szerepel, Bourdelle, Nolde; Gauguin külön teremben, Dobson, Corinth, Campigli stb. Ezek képezik a kiállítás gerincét. Az egyesek sorozatos felvonulása csak a nagy olasz csarnokban lehetséges, a kinnálló nagy falfeületeken — a többi külföldi helyiségek szűkös volta ezt nem engedi meg. Merném tanácsolni, hogy a jövő alkalommal a magyar pavillonba csak annyi művészt hívjunk meg, ahány terem áll rendelkezésre. Ez nem több, mint öt.

Nem egy külföldi pavillon úgy próbálta megoldani a helyszűkét, hogy 2-3-soroson is akasztotta a képeket. Ez a múzeumszerű rendezés végzetes persze a magasban elhelyezett művekre és a tömegkiállítás benyomását kelti.

— Pavillonunkban a magyar művek felett több ízben és a legmelegebben kifejezték elismerésüket: von Boreken, Paul Lambotte, Maraini, Konody, továbbá Casorati, J. Bruss, van Sluyten, stb.

Az a felszólítás, mely az olasz meghívóban a progresszív művészet felé elhangzott, nem marad eredménytelen — és csak az első lépés volt nehéz.

Változnak az idők, de a NUGGET cipőkrém változatlanul ragyog.

A sporthorgászok zsebkönyve Írta: Dobó Ferenc Ára 4 pengő

Kapható Az Est könyvkereskedésében: VII. ker., Erzsébet körút 18-20. szám és V. kerület, Vilmos császár út 14. szám